

Pare havem, que tota hora que ns volem tornar a Ell --- Déu nos perdonar», StVicentF (*Quar*, 253 91) «Ella soldà s / ab un damnat / apostatat, / a Déu *rebel*, / lançat del cel, / superbíus / ---», i un altre pasatge, on rima amb *Jezebel*, JRoig (*Spill*, 10365, 13259) Eiximenis usa almenys dos cops *rabel* en la *Do Comp* (*NCl*, 92 11, 92 23), però una altra vegada «lo cors és *rebeu* contra l'ànima qui no posseeix son voler» (92 2) (variant on hi pot haver el fet fonètic estudiat a *LleuresC*, p 216, però potser fomentat pel parònim *rèbeu RAPINYA*).

Altres vegades es mantingué més tenaçment la geminada llatina, donant lloc a una forma *rebelle*, amb -e conservat «hom no pot provar Trinitat a entendement *rebelle* que sia en coratge de hom ergullós», Lluill (amb grafia oriental *rabella* en el ms, *Merav*, *NCl* 1, 57) Anàlogament en Desclot, en la fonètica del qual, però, *ll* ja passava a *ll*, d'on la grafia *rabella* del ms «no troba hom, d'aquell temps ensà que la casa de Franssa se convertís a creistianisme, que hanc fos *rabecilla* ne contrària en res a la Sancta Sglésia de Roma» (§ 136, *NCl* iv, 107 24), «locs dels *rebelles* al senyor rey en Cerdanya» a 1356 (*CoDoACA* vi, 320); el rei Martí anomena «Brancha Dòria traydor e *rebelle* a Nós» a 1408 (Bofarull, *Marina Cat*, 83), «*rebelles* contra lo emperador de Roma», StVicentF (*Quar*, 251 22)

En fonètica mall, la *ll* resta normalment sense palatalitzar, i el masculí en *-ll* sonava igual que un femení, d'on la creació d'una forma vulgar en *-llo* «es riços estan *rebellos*, impossibles de recuí ---», Coloma Rosselló (*Valldemossines*, 33), ben respectable com a forma del llenguatge oral, i fins literari de to col·loquial, si bé trobo censurable posar-la en estil erudit: «els *ricos-homes* d'Aragó, que es mantenien *rebellos* a la seva autoritat, no acudint amb llurs mainades a l'expedició», Ribas de Pina (*Conq de Mall*, *IdOr*, p 40)

DERIV *Rebellia*, forma poc recomanable, per fugir del castellanisme intolerable *rebeldia*; en sentit jurídic, veg *contumàcia*; fora d'això convé usar sempre com a abstracte en la nostra llengua el cultisme *rebel·lió*, que ja trobem en textos de c. 1400 (*AlcM*), així com en Ausiàs i en JRoig «e untat Christ / --- / hon trobà presta / recepció, / *rebel·lió* / no li tardà; / humil entrà ---» (*Spill*, 13080) i sobretot *revolta* l'avanatja Lluill assajà un esporàdic *rebellitat*, que, tot amb tot, fóra un bon «ja-pot anar», per als qui de totes passades cerquin un paral·lel del pessim *rebeldia* i el mas sa galdós *rebellia*

Rebellar-se en català ha sofert sempre la concurrència de *revoltar-se*, el qual en general li és certament preferible, tanmateix el derivat *rebellar-se* és també ben antic, i sovint amb tractament semi-popular, amb -B- > -v- «quant alcuna província se *revelava* contra Roma ---», *VidesR*, 235v2 (= «aliqua província *rebellaret*», 718 23), i així mateix 61r1, 167v1, «havia paor que la terra de Calàbria no s *revellàs*, per què, la nuyt, pensà s de recollir, e passà se n a Rèjol» (fets de 1282, Muntaner, § 62, Casac 1, 125.21), on verament igno-

rem si *ll* és *ll* o *l*, potser més aviat això (*l* és grafia normal per *l* també en les *VidesR*), «Babilònia se era *rebellada*», en el *Trrant* de Galba (Riq, 866 2; Careta, *Barbr*, p 264). *Rebellant*; *rebellança* *Rebellament* *Rebellació*.

Altrament també apareix amb *ll* > *ill* i grafia oriental *a* per *ə* = *e* (cf. supra *rabella*): «ha fet los vasalls de la Sglésia *rabatllar*», Desclot (*NCl*, iv, 110.14). Crec que això ens dóna la clau de l'etimologia del mot regional *rebitllar* o *raballar* molt difós en les comarques del Nordest i de l'extrem Sud: per a d'altres accions que suposen, com aqueix *rabatllar*, una revulsió enèrgica, sols que més material *Rebitllar* és molt viu en tot el domini rossellonès i a les Costes de Llevant, la variant *reballar* a tot el valencià més enllà del Xúquer La diferència més considerable és que *rebeillar-se* s'ha tornat *rebitllar* transitiu, però mantenint la idea de violència contra algú.

En el Capcir m'explicaven els caçadors que un senyaller llançant-se contra un d'ells l'havia *řabillat*, rebolcat violentament contra terra (Els Angles), a Formiguera es tractava d'un ós que procurava escapar-se, 1960, a l'Alt Vallespir, a Serrallonga (1959), em contaven tota una història de folklore piadós per donar compte del nom del Clot del Marrà-Negre: «un sastre pecador se va carregar a coll un marrà negre molt pesant, i en arribar en aqueix clot, sentint mormolar aquest diàleg de la bèstia amb un desconegut —On vas, Satanàs? —A cavall su'l meu sastràs!—, ell que el *řabilla*, dient-li —Valga'm les *temples* ['tèmpores'] de Sant Tomàs! —Bé te valran si fetes les has. .». Notem que tot això és quasi com dir que es revolta contra l'animal, o que l'animal es rebella contra d'ell.

Altrament també en tenim testimonis literaris rossellonesos i de més al Sud. L'usava sovint Saisset: «la cavalla --- pren lo galop; mé la plaça se trapa estreta... / tumem contra de la carreta; / i quin tanto! De tan fort que és, / tots ne sem *rebitllats* a tort i a través»; «què son vingut a fer din d'aqueixa galera? [una diligència en marxa ràpida] / Estofant de calor, trontollats, trebutxats, / i els uns su ls altres *rebitllats* / ---» (*Perpiny*, 14, 90); més en *Catal. d R*, 30, 237. Jo mateix també vaig sentir *rebitllar* en un cas semblant a La Menera, i «*řabillan* la moneda a pilots» a la Bastida del Bulès, per 'rebotre-la llençant-la' (1959, 1960)

No ho asseguro del tot, però això deu continuar sense interrupció des d'allà per la costa del Princ. fins molt al Sud, car *AlcM* en dóna exemples ross de Pau Berga i Mn Caseponce, i el localitza a l'Emp; i a Blanes l'usa Mestre Ruyra: «fent-lo giravoltar a tall de mandró, el *rebitllà* lluny, terra endins» (*Pinya de Rosa* II, 225) Més viu que enlloc el conec del Maresme, on havia sentit dotzenes de vegades frases com «amb un cop de puny tan fort que el va *řabillà* per terra», «provava de dur-los nedant el cap de Sant Pere, però el tràngol era tan fort que les onades el van *rebitllar*, va quedar estabornit, i ara el porten al dispensari» (StPolM, 1918 ---)

Això ja no és de Barcelona ni del català central més